

FMCG. Необхідність постійного дослідження тенденцій розвитку роздрібної торгівлі для товаровиробників в Україні полягає в плануванні комплексу трейд-маркетингових заходів залежно від їх стратегічних та тактичних цілей.

Результати досліджень дозволяють зробити висновок, що український ринок роздрібної торгівлі протягом 2010–2013 років став більш концентрованим, у результаті чого збільшилася питома вага операторів найбільших роздрібних мереж. На сучасному етапі розвитку ринку спостерігається перехід операторів на нові формати організації торгівлі, а також якісне зростання галузі (удосконалення і збільшення спектру послуг, сервісів, орієнтованих на попит споживачів).

Максимальний сегмент зацікавленості трейд-маркетинговими тенденціями в Україні серед FMCG виробництва – 22%. Якщо розглядати загалом ринок FMCG (виробництво

+ дистриб'юція + ритейл), то сукупна його частка становить 46% зацікавлених. Розподіл зацікавленості різних рівнів менеджменту українських підприємств трейд-маркетинговими тенденціями належить 16% зацікавлених осіб. Середня ланка, тобто безпосередні керівники проектів, становить 77%, що свідчить про необхідність повного володіння інформацією людьми, які приймають відповідальні рішення та контролюють процес їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Матеріали Державного комітету статистики України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Trade Marketing in Ukraine 2013: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://meetingpoint.ua/eventlist/view/id/242>
3. Рейтинг крупнейших компаний Украины – Ритейл: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://retailstudio.org/stats/>

Л.І. ВАСЕЧКО,

к.е.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну

Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства

У статті представлено умови забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, визначено сутність фінансово-економічної безпеки підприємств як специфічний стан підприємницьких можливостей та корпоративних ресурсів, який би гарантував найбільш результативне її використання для запобігання негативним впливам та стабільного функціонування та розвитку. В роботі означено формуючі елементи фінансово-економічної безпеки підприємства, серед яких її основні цілі, політика забезпечення, функції суб'єктів та об'єктів, системність реалізації. В кінцевому підсумку представлено ряд заходів щодо вартого забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, елементи фінансово-економічної безпеки підприємства, суб'єкти та об'єкти фінансово-економічної безпеки підприємства.

В статье представлены условия обеспечения финансово-экономической безопасности предприятий, определена суть финансово-экономической безопасности предприятий как специфическое состояние предпринимательских возможностей и корпоративных ресурсов, которое бы гарантировало наиболее результативное ее использование для предотвращения негативных воздействий и стабильного функционирования и развития. В работе определены формирующие элементы финансово-экономической безопасности предприятия, среди которых ее основные цели, политика обеспечения, функции субъектов и объектов, системность реализации. В конечном итоге представлен ряд мероприятий

достойного обеспечения финансово-экономической безопасности предприятий.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность предприятия, элементы финансово-экономической безопасности предприятия, субъекты и объекты финансово-экономической безопасности предприятия.

The article presents the conditions for financial-economic security companies defines the essence of financial and economic security of enterprises as a specific condition of entrepreneurial opportunities and corporate resources that would guarantee the most efficient use of it to prevent the negative impacts and stable functioning and development. It was determined the forming elements of financial and economic security, including its core objectives, policies to ensure the functions of subjects and objects, system implementation. Ultimately, a series of events presented decent ensure financial and economic security companies.

Keywords: financial and economic security of the enterprise, the elements of financial and economic security, subjects and objects of the financial and economic security.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективності протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, викликаними політичними, економічними, правовими та соціальними протиріччями, вимагає від кожного підприємства розробки стратегії і формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки з якнайширшим урахуванням у них важливості забезпечення стабільного поступального ро-

звітку. Дія ендогенних та екзогенних ризиків виявляється передусім на рівні суб'єктів господарської діяльності. З огляду на це проблему гарантування фінансово-економічної безпеки підприємства потрібно вважати важливим елементом та чинником, який багато в чому визначає стан економічної безпеки галузі, регіону та країни в цілому, а відтак – цим і зумовлена актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Відзначимо, що дослідження сутності фінансово-економічної безпеки підприємства висвітлювалося такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як Л. Гнилицька, О. Грунік, К. Девіс, О. Дранко, М. Єрмошенко, М. Іващенко, С. Кавун, М. Кокнаєва, Т. Лоурі, І. Мойсеєнко, Є. Полтавська, Й. Шлупетер. Однак аналіз сутнісних характеристик фінансово-економічної безпеки підприємства постає завданням складності вищого порядку та потребує більшого обсягу інформації.

Мета статті – більш поглиблене дослідження сутності фінансово-економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови економічного розвитку України характеризуються її інтеграцією в світовий економічний простір і значною політичною та фінансово-економічною нестабільністю. В таких мовах ефективного управління підприємством вимагає розроблення дієвих механізмів забезпечення достатнього рівня його фінансово-економічної безпеки.

Незбалансованість основних макроекономічних показників негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, що проявляється у нестачі фінансових ресурсів, постійному пошуку джерел фінансування, форм і методів раціонального використання обмежених за обсягом ресурсів. Натомість досягнення та підтримка бажаного рівня фінансово-економічної безпеки в заданих межах дає змогу підприємству зберегти свою частку ринку та підвищити конкурентоспроможність власної продукції. Функціонування надійної системи безпеки дає підприємству можливість швидко адаптуватись до ризиків та загроз.

Як зазначають науковці, безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, підприємства, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз [1] або низький рівень загроз, які можуть перешкоджати стійкому функціонуванню певного суб'єкта [2]. Безпека ж соціально-економічних систем виступає як результат розвитку відносин управління, наповнення їх функцій новим розширеним змістом, перш за все функцій організації та контролю.

Проблеми управління економічною безпекою підприємства у складних умовах трансформаційного етапу розвитку економіки є досить актуальними з огляду на необхідність забезпечення сталого економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Однією з основних складових економічної безпеки підприємства є його фінансова безпека, оскільки фінанси є вимірником ефективності функціонування підприємства. Фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної

безпеки, об'єднуючи характеристики як економічної безпеки, так і фінансів підприємства, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства.

Фінансова безпека підприємства – це такий фінансовий стан, який характеризується збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів [3]. Крім того, відмітимо, що фінансова безпека підприємства може визначатися як стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства, результатом чого є високе значення фінансових показників.

На основі вищезазначеного можна зробити висновок про те, що економічна та фінансова безпека підприємства мають досліджуватись в сукупності. При цьому під фінансово-економічною безпекою підприємства слід розуміти сукупність заходів, спрямованих на запобігання шкоди від негативних впливів на їх економічну безпеку з різних аспектів фінансово-господарської діяльності.

Зауважимо, що українські вчені виокремлюють такі умови забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: високий ступінь гармонізації, узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища; наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансово-економічної системи, яка забезпечує реалізацію місії підприємства, досягнення цілей, виконання завдань; збалансованість і комплексність фінансово-економічних та організаційно-управлінських інструментів, які використовуються на підприємстві. Вони також відмічають, що кожен момент часу рівень фінансово-економічної безпеки підприємства визначається впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, основними з яких є неефективне управління оборотними засобами і структурою капіталу; відсутність або неефективний контроль за співвідношенням основних та оборотних засобів, власного й залученого капіталу; застосування конкурентами недобросовісних методів і способів у конкурентній боротьбі; неефективне управління портфелем цінних паперів та зовнішній вплив на ринок цінних паперів; неефективне управління кадрами, технологічними, інвестиційними процесами і роботами, затратами, виробництвом; негативний вплив форс-мажорних чинників [3, 4].

Рівень фінансово-економічної безпеки характеризує здатність підприємства протистояти загрозам або долати наслідки негативного впливу чинників зовнішнього середовища. Під загрозою фінансовій безпеці розуміють потенційні та реальні дії фізичних чи юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до припинення його діяльності або до фінансових та інших втрат [5].

Загрози відображають зовнішні та внутрішні умови діяльності підприємства, а також взаємозв'язки підприємства з навколишнім середовищем. Загроза фінансово-економічній

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

безпеці підприємства кількісно може визначатися як величина збитку або інший інтегральний показник, що характеризує ступінь зниження економічного потенціалу підприємства [6].

Фінансово-економічна безпека підприємства представляє собою специфічний стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, прав, інформації і технології, персоналу, техніки та устаткування) і підприємницьких можливостей, який гарантує найбільш результативне їх використання для, по-перше, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам та по-друге, стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку.

Доцільність вивчення саме фінансово-економічної безпеки як основи забезпечення безпеки підприємства в цілому підтверджується також можливістю розрахунку рівня безпеки підприємства (включно з інтегральним) безпосередньо через використання економічних і фінансових індикаторів та динаміки їх зміни. Крім того, категорія фінансово-економічної безпеки повністю відповідає системі понять та показників оцінювання фінансово-економічного стану підприємства.

Зауважимо, що формуючими елементами фінансово-економічної безпеки підприємства виступають її основні цілі, політика забезпечення, функції суб'єктів та об'єктів, системність реалізації.

До основних цілей фінансово-економічної безпеки підприємства належать сприяння досягненню мети діяльності підприємства; забезпечення ефективного використання економічних ресурсів, адаптація до впливу різноманітних чинників зовнішнього середовища, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності, гарантування захисту інформації, охорони комерційної таємниці, досягнення безпеки персоналу; захист інтелектуальної власності, матеріальних та фінансових цінностей підприємства.

Політика забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – це комплекс заходів, спрямованих на досягнення та підтримку безпечного фінансово-економічного стану підприємства, що здійснюються відповідно до стратегічного плану його розвитку. Головною метою цієї політики є забезпечення його стабільності та максимальної ефективності життєздатності протягом усього життєвого циклу.

Слід відмітити, що суб'єкти фінансово-економічної безпеки підприємства мають досить складний та специфічний характер, що зумовлено особливостями і характеристиками об'єкта, а також певними специфічними умовами середовища функціонування. Як суб'єктів фінансово-економічної безпеки підприємства варто розглядати фізичних та юридичних осіб (працівники, підрозділи, служби, органи, установи, міністерства та відомства), які безпосередньо забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства. Також таких суб'єктів можна поділити на дві групи: внутрішні та зовнішні. До першої групи відносяться особи та підрозділи, які здійснюють функції гарантування безпеки безпосередньо на підприємстві, тобто планово-економічний, фінансовий та юридичний відділи, служба внутрішнього аудиту, відділ кадрів підприємства.

До зовнішніх суб'єктів відносяться інституції, які знаходяться в зовнішньому середовищі функціонування підприємства та створюють умови для забезпечення його безпеки, а саме: законодавчі органи влади, виконавчі органи влади, правоохоронні органи, судові органи, система навчально-наукових закладів та установ, сукупність недержавних охоронних агентств, аналітичних центрів та інформаційних служб, страхові, гарантійні, консалтингові установи.

Варто зазначити, що усвідомлення ролі зовнішніх інституцій суб'єктами фінансово-економічної безпеки підприємства є певною мірою умовним з огляду на те, що в процесі управління підприємством на мікрорівні зовнішні інституції не приймають та безпосередньо не реалізують рішень. Тому підприємство може лише прогнозувати та враховувати їхні дії. Відтак участь зовнішніх інституцій у системі безпеки підприємства реалізується через їхній вплив на гарантування безпеки підприємництва як сектора економіки.

Об'єктами фінансово-економічної безпеки підприємства виступають інформація, персонал, сукупність майнових і немайнових прав та економічних інтересів підприємства, зміна стану яких призводить до зміни рівня його фінансово-економічної безпеки, тобто те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки. При цьому для ефективної реалізації політики забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства треба володіти достатнім обсягом ресурсів, а саме: фінансовим – для належного фінансового забезпечення заходів політики гарантування безпеки, кадровим – для реалізації політики гарантування безпеки за кожною зі складових об'єктів системи фінансово-економічної безпеки, технічним – для забезпечення виконання заходів політики, інформаційним – для забезпечення доступу достовірних даних та належного їх висвітлення.

Необхідно зауважити, що системний підхід до аналізу фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає дослідження якомога більшої кількості зв'язків між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища для виявлення та аналізу найістотніших з них. Примітно, що системний підхід базується на принципі цілісності об'єкта дослідження, тобто дослідження його елементів і властивостей як одного цілого, що супроводжується виникненням між елементами синергетичного зв'язку [7].

Однією з основних проблем застосування системного підходу до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства є правильне і повне виявлення істотних її елементів та встановлення всієї сукупності зв'язків між ними. Науковці вважають, що в основі розроблення комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства повинна лежати визначена концепція, яка враховує такі аспекти: 1) кожне підприємство є системою, яка включає різні, пов'язані між собою елементи, а діяльність підприємства в цілому повинна компенсувати можливий негативний вплив факторів зовнішнього середовища; 2) система фінансово-економічної безпеки не може бути

однаковою на різних підприємствах, оскільки вона залежить від характеру діяльності, потенціалу підприємства, стадії його розвитку тощо; 3) система фінансово-економічної безпеки окремого підприємства повинна бути відносно самостійною і відособленою по відношенню до аналогічних систем безпеки інших економічних суб'єктів; 4) система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна бути тільки комплексною, оскільки вона тісно пов'язана із забезпеченням науково-технічної, кадрової, інформаційної, правової, фізичної безпеки тощо [7].

На наш погляд, заходи щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки повинні бути системними і зосереджуватися на ключових проблемах. Зважаючи на те що фінансова безпека держави визначається певною мірою станом фінансово-економічної безпеки окремого підприємства, для підвищення рівня безпеки на макрорівні потрібно налагодити результативний державний контроль за реалізацією валютних операцій, створити безпечну систему фінансового контролю, підсилити платіжну дисципліну всіх суб'єктів господарювання.

Висновки

Вивчення сутнісних характеристик фінансово-економічної безпеки підприємства дає можливість узагальнити те, що для покращення фінансово-економічного стану підприємств та, відповідно, забезпечення їхньої фінансово-економічної безпеки, необхідно також активізувати управлінські функції органів влади у напрямі формування безпечного підприємницького середовища. Для цього слід реалізувати таку послідовність заходів: по-перше, здійснювати ефективне управління розвитком підприємництва; по-друге, узагальнювати інформацію про стан підприємницького середовища держави; по-третє, здійснювати планування розвитку та підвищення конкурентоспроможності промислових територіально-галузевих виробничих систем; по-четверте, здійснювати постійний моніторинг рівня фінансово-економічної безпеки підприємництва, зокрема у територіально-галузевому розрізі. Значення цих показників доцільно порівнювати з їх пороговими значеннями, досліджувати динаміку рівня фінансово-економічної безпеки окремого підприємства, проводити аналіз чинників, які її визначають; по-п'яте, стимулювати інноваційну активність підприємств для підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції; по-шосте, удосконалювати дозвільну систему діяльності підприємств з метою створення конкурентного середовища та підвищення ділової активності; по-сьоме, здійснювати аналіз рівня і основних

причин економічної злочинності, враховувати ці показники при інтегральній оцінці рівня фінансово-економічної безпеки регіону, держави.

Загалом, для дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств в цілому необхідно враховувати галузеву специфіку їхньої діяльності та вживати відповідні заходи, а саме необхідно удосконалити регуляторну політику, ліквідувати прояви монополізму, спростити дозвільну систему найбільш суттєвих перешкод зміцнення безпеки підприємств, посилити рівень фінансово-економічної безпеки підприємств через розвиток регіональної мережі страхових та гарантійних фондів з метою забезпечення ліквідності їхньої діяльності, в тому числі здійснення підтримки сільськогосподарських товаровиробників і дрібних підприємців, які працюють у сільській місцевості та малих містах.

Список використаних джерел

1. Трояновский В.М. Математическое моделирование в менеджменте: уч. пособие / В.М. Трояновский. – М.: Русская Деловая Литература, 1999. – 240 с.
2. Мунтіян В.І. Теоретичні засади економічної безпеки / В.І. Мунтіян // Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: матеріали круглого столу (1 листопада 2000 р.) / [відп. ред. С.І. Пирожков, Б.В. Губський, А.І. Сухоруков]. – К.: Національний інститут українсько-російських відносин при Раді національної безпеки та оборони України, 2001. – С. 53–56.
3. Ермошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М.М. Ермошенко, К.С. Горячова, А.М. Ашуев; [за наук. ред. М.М. Ермошенка]. – К.: Національна академія управління, 2005.
4. Лазаренко В.І. Правовое обеспечение экономической безопасности предприятий: монография / В.І. Лазаренко, Т.В. Филипенко. – Донець: Донецкий юридический институт ЛГУВД, 2007. – 192 с.
5. Підхонний О.М. Типологія загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємницької діяльності / О.М. Підхонний, Н.О. Микитюк, І.П. Вознюк // 36. наук. праць «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2007. – С. 119–123.
6. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: монографія / М.В. Фоміна. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 141 с.
7. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.